

PROBLEMATICA UNEI MONOGRAFII ETNOGRAFICE A ZONEI FOSTEI BĂLȚI GREACA

Tancred BĂNĂȚEANU

În anul 1957 — și apoi în câteva campanii ulterioare — un colectiv științific al fostului Muzeu de artă populară al R.S.R., format din Milcana Pauncev, Silvia Zderciuc, Hedviga Formagiu, Smărăndița Stanciu și Mircea Sfîrlea, a efectuat, sub conducerea noastră, cercetări complexe în zona din jurul bălții Greaca înainte de desecarea acesteia, spre a fi dată în exploatare agricolă. Cîteva zile invitați de noi, au participat la cercetări și Romulus Vuia și prof. Gunda Bela din R.P. Ungaria, foarte interesați de această zonă etnografică deosebită. Zona cercetată — avînd ca punct central comuna Prundu — situată pe malul bălții Greaca de o parte și de alta a șoselei care leagă Giurgiu de Oltenița, cuprindea localitățile Chirnogi, Cășcioarele, Greaca, Prundu, Gostinu. Pentru comparație s-au efectuat cercetări și în alte trei localități Băneasa, Meletie și Daia.

Întrucît socotim necesară alcătuirea unei monografii etnografice a acestei zone considerăm util să punem în discuție problematica sa.

Importanța zonei — pe lângă afirmarea truismului că orice zonă din țară ar trebui în profunzime cercetată, spre alcătuirea corpusului etnografiei românești — se individualizează prin cîteva caracteristici proprii, care justificau interesul acordat. În primul rînd era prima încercare de analiză etnografică a unei zone de baltă a Dunării. În al doilea rînd se cunoștea intenția de desecare a bălții, ceea ce impunea consemnarea unor realități ce urmau să dispară în condițiile unei noi economii și unui nou mod de viață. În al treilea rînd prezenta date istorice deosebit de interesante cu adînci rădăcini pînă în neolitic. În sfîrșit, pe lângă legăturile nemijlocite cu aria balcanică, reprezenta o bogată, variată și bine conturată zonă etnografică, complexă, cu arhaice forme de viață, cu supraviețuiri din paleoetnografie.

Cu cei 74 km², balta Greaca reprezenta — împreună cu Brateșul — cea mai mare suprafață piscicolă din salba bălților dunărene din Țara Românească. Zona bălții Greaca constituia un sistem economico-ecologic complex: pescuit intensiv la baltă, creșterea vitelor (cai, porci) pe grinduri, agricultură, viticultură intensivă și grădinărit pe malurile

sale. În subsidiar s-au dezvoltat: dogăria, confecționatul bărcilor, a cărușelor, împletitul din papură și nuiiele etc. Ponderea cea mai mare o aveau însă pescuitul și viticultura. Forme valoroase le-a avut și arhitectura. Interesante erau și unele manifestări ale vieții spirituale și artei populare. După desecare, cercetările efectuate au consemnat o totală schimbare a condițiilor socio-economice, a modului de viață și a proceselor și fenomenelor etnografice, date asupra cărora nu ne vom opri în prezentarea de față. Considerăm însă că informațiile și datele (procese, fenomene, obiecte, fotografii, schițe, filme) consemnate la acea vreme capătă valoare de documente de neînlocuit.

Satele studiate alcătuiesc o regiune naturală geografică și economică, care poate fi înglobată în Lunca Dunrii, cu toate caracteristicile sale geomorfologice. Sînt așezări adunate, cu tendință de geometrizare. Au fost sate de clăcași. Motarele lor alcătuiau, altădată, întinse moșii boierești care aveau în proprietatea lor și bălțile și viile, importante și de mult cunoscute.

Ca structură generală, gospodăriile au casa orientată spre răsărit, cu latura mică spre stradă și acareturile (pătul, grajd, coteș, cociună) plasate în fața casei.

În trecut erau frecvente bordeiele, care au fost de mult înlocuite de construcții la suprafață. Doar la rudarii din satul Flămînda mai existau bordeie.

După distribuția încăperilor și numărul lor casele se împărțeau în :

- casă cu prispă, tindă și o cameră
- casă cu prispă, tindă și 2 camere
- casă cu prispă, tindă și 3—4 camere

În planul casei se cuprinde, ca regulă generală, sub același acoperiș celarul și aplecătoarea.

Deosebit de interesant este sistemul de încălzit din tindă complicat cu vatră, coș și sobe oarbe în cele 2 camere adiacente, problemă pe care am studiat-o într-un articol din „Ethnografica” (Brno) II; 1961¹.

Remarcabilă este ornamentica exterioară a caselor, realizată în structură cu elemente împrumutate din inventarul decorativ al creștăturilor în lemn. Se mai folosește și traforajul.

De o certă valoare etnografică sînt construcțiile anexe: pătulele și coteșele circulare sau eliptice, făcute din nuiiele împletite, lipite cu pămînt, cu acoperiș conic din papură sau trestie.

Dintre toate ocupațiile, agricultura ocupă locul principal în economia zonei. Ea este, de altfel, atestată încă din neolitic, după cum o dovedește existența unui brăzdar de plug din corn de cerb găsit la Căscioarele, identificat și clasificat tipologic de Vl. Dumitrescu și T. Bănățeanu (Dacia IX — 1965)². Porumbul constituia cultura cea mai importantă.

Viticultura avea de asemenea o pondere deosebită, fiind favorizată de solul dealurilor mărginașe bălții și de reverberațiile solare pe luciul apei. Sortimentul autohton de viță este „garnoaia” popească și cea românească. Datele istorice atestă importanța viilor din zonă, de cîteva secole, la fel ca și rolul important pe care îl juca pescuitul din zonă în chiar economia Țării Românești.

Sistemele de pescuit, variau, firește, după anotimp. Astfel, primăvara se pescuia cu vîrșe, năvod, postovol, cucă, palaniță, setcă; vara cu vîrșe, palaniță, plasă, halău; toamna cu năvod, vîrșe, postovol, setcă, palaniță, hođoroabă (țoapă); iarna: năvod sub ghiață și vîrșe sub ghiață. Deosebit de interesantă și complexă este „toana la șufan” pe care am studiat-o mai amănunțit³. Cerhanalele de la Căscioarele, Greaca, Prundu se încadrează tipologic celor cunoscute și în deltă și dovedesc importanța pe care a avut-o ocupația aceasta în zonă.

În cadrul creșterii animalelor, pe lângă cai, vaci, boi, bivoli, o mare importanță o avea creșterea porcilor, deosebit de lesnicioasă — ca de altfel și a celorlalte animale — întrucât erau crescuți liberi în baltă și pe grinduri. De asemenea, păstoritul mocanilor a avut o dezvoltare deosebită în această zonă.

Solul propice pentru viticultură ca și reverberațiile solare, jucau un rol important în dezvoltarea grădinăritului care se practica pe pământurile joase din baltă. Pomicultura și bostănăritul erau, de asemenea, practicate la fel ca albinăritul înlesnit de o floră bogată și variată și vânătoarea extrem de propice datorită unei mari varietăți faunistice: păsări și animale sălbatice specifice zonelor de baltă.

Deosebit de interesant și relevant este faptul că microclimatul, sistemul ecologic, fauna, flora, toate categoriile de pământ, structura geomorfologică a zonei au permis o mare diversificare ocupațională, fiecare categorie pedologică fiind pe deplin folosită.

Diversificarea aceasta a determinat și variate ocupații complementare, meșteșuguri ca: dogărie, construirea bărcilor, a căruțelor pentru transportul mărfurilor variate și abundente împletitul etc.

Reținem ca importante în economia zonei construcția căruțelor și împletitul. Căruțele se lucrau în fiecare sat, dar Chirnogii pot fi considerați ca așezare specializată în acest domeniu, cu variate tipuri și interesante rezolvări ale pictării căruțelor.

Foarte dezvoltat este împletitul din papură la război vertical precum și cel din nuiele, în care sînt specializați locuitorii din Prund și Gostinu. Materia primă le este la îndemînă și au largi arii de desfacere a unei producții mari de rogojini, coșuri, vîrșe, damigene, papornițe, coviltire, genți etc.

Pe lângă multe alte manifestări artistice ca țesături, cusături etc. locuitorii zonei excelează într-o tehnică mai nouă, anume în croșetat, care a devenit o ocupație generală. Dantele deosebit de frumoase se realizează pentru piese de port, ii, basmale, șorțuri, cît și așa numitele „biz-bizuri” (perdele).

Portul popular se încadrează tipului specific al Bărăganului.

Fără a epuiza toată problematica vom mai semnală jocurile de copii foarte variate, cît și unele obiceiuri dintre care vom remarca paparudele și un deosebit de complet și interesant tip de „caloian”, pe care l-am studiat într-un material din 1966⁴, obiceiuri specifice unor mari arii cultural-agrar, al doilea implicînd cu certe reverberări ale unor realități istorice feudale româno-bulgare.

Varietatea și complexitatea problematicii etnografice a zonei cercetate, cuprinzînd și multe alte teme, procese și fenomene asupra cărora nu ne-am oprit aici, demonstrează vechimea și autohtonitatea așezărilor și formelor culturale specific zonale, valoarea problematicii etnografice și, mai ales, demonstrează — în baza cercetărilor comparate cu zonele adiacente și în baza principiilor de conturare a zonelor etnografice pe care le-am enunțat într-un studiu teoretic⁵ — că zona fostei bălți Greaca constituie o foarte bine structurată și definită zonă etnografică, pe care am încadra-o unei mari arii culturale a Bărăganului și Dunării de jos.

NOTE

1. *Types d'âtres dans les villages roumains d'une des régions marécageuses du Danube*, p. 82 sqq.
2. *À propos d'un soc de charrie primitive, en bois de cerf, découvert dans la station néolithique de Căscioarele*.

3. *Contribuții la cunoașterea pescuitului tradițional: „Toana la șufan” în fosta baltă Greaca, în „Ialomița”, Slobozia, 1983, p. 301—309.*

4. „Caloianul”, o formă românească a unui străvechi rit agrar, cu substrat istoric balcanic (Comunicare la Sesiunea științifică a Centenarului Academiei R.S.R. — 22 IX. 1966).

5. *Determinarea și delimitarea zonelor, problemă teoretică prioritară a etnografiei în „Oltenia”, vol. III, Craiova 1981, p. 235—241.*

